

יומא סד

משה שווערד

1. ריטב"א על יומא דף סד/א

כגון שהי' לו חולה בתוך ביתו פי' ובלאו הכי נמי משכחת לה ששחטו במזיד לבריא שלא כדין אלא דכל דאפשר לאוקמה בהתירא עדיף טפי:

2. שערים מצויינים בהלכה

לאוקמה ע"י היתר. [והביאור בדבריו, משום דקי"ל במס' ב"ק (עא.) דמעשה שבת מותר מה"ת, דדרשינן (תשא לא-יד) "ושמרתם את השבת כי קודש היא", היא קודש ואין מעשיה קודש, וחכמים אסרי לה משום קנס, ולכן שחיטה ראויה היא מדאורייתא.]

3. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן לג

ובשעיר המשתלח אי שייך בו פסול ממשקה ישראל נראה דל"ש דהא (בחולין י"א.) מייטינן ראייה דאזלינן בתר רובא משעיר המשתלח וליחוש דילמא טרפה וכי תימא מאי נפקא לן מינה אין הגורל קובע אלא בראוי לשם כו' ומוכח דמצד עצמו היה טריפה כשר ורק דאין הגורל קובע אלא בראוי לשם והרמב"ם ז"ל (הל' עבודת יוה"כ פ"ה הל' י"ח) כתב דזה דטריפה פסול בשעיר המשתלח הוא משום דכתיב יעמד חי ואע"ג דבכל הקדשים טריפה פסול משום ממשקה ישראל כדאמרינן בפ"ק דמנחות (ו'). ומוכח להדיא דפסול ממשקה ישראל ליכא בשעיר המשתלח והטעם משום דלשעיר המשתלח צריך ריבוי מיוחד לכל הפסולים שפוסלים בו דביומא (ס"ג ע"ב) אצטריך קרא לשעיר המשתלח דמוסל בו וכן שמחוסר זמן פסול בו ע"ש א"כ דממשקה ישראל דליכא קרא בשעיר המשתלח דפוסל בו כשר ועוד דלעולם שעיר המשתלח אינו ממשקה ישראל דהא מחיים אסור משום אמ"ה ולאחר שילוח הוא נבלה ולי"ל דקודם שילוח חשיב ממשקה ישראל אף שהוא אסור משום אמ"ה משום דאפשר לשוחטו ולאכלו דא"כ טבל אמאי לא חשבינן למשקה ישראל אע"ג דיכול לתקנו ולאכלו ומוכח דכל שיש בו איסור אע"ג דיכול לתקן האיסור לא חשיב ממשקה ישראל כ"ז שלא תיקן האיסור וזה דבשאר קרבנות ליכא פסול משום ממשקה ישראל משום דאיכא שחיטה וכיון דמשחיטה ואילך ראוי לישראל שפיר דמי אבל בשעיר המשתלח דליכא שחיטה ואין לו שום היתר לעולם דמעיקרא אמ"ה ואח"כ נבלה לא הוי ממשקה ישראל רק בשעיר המשתלח ליכא האי פסול:

4. שפת אמת על יומא דף סד/א

בגמ' דחייתו לצוק זו היא שחיטתו, צ"ע דא"כ ל"ל קרא למעט מטעם מחוסר זמן תיפוק לי' דא"א לשלחו לצוק משום לאו דאו"ב... [1] וחתני מ' יעקב מאיר נ"י פי' דאצטריך קרא למעט דאפי' דיעבד אם עבר ושלחו פסול מטעם מחוסר זמן... [הגהה - ואע"ג דשילוח השעיר אינו מעכב מ"מ כיון דלא הי' ראוי לשילוח קודם זריקת דם השעיר של שם הוי כאילו מת המשתלח דקי"ל מת המשתלח ישפך הדם. אכן לכאורה י"ל דאי לאו דמעטי' קרא משום מחו"ז הו"א דאם לית לי' שעיר אחר יכול לשלחו לצוק] [2] ואי משום לאו דאותו ואת בנו נימא דאתי עשה ודחי ל"ת אבל השתא דאית בי' נמי מחו"ז לא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה כמ"ש התוס' בחולין (ע"ח.) ד"ה מניין ע"ש. אבל אכתי קשה לשיטת הריב"א דאפי' במקום דאיכא ל"ת ועשה הלאו נדחה רק העשה אינה נדחה משום דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה. א"כ הכא דעשה דשילוח השעיר היא עשה דרבים אפי' השתא דאיכא נמי עשה דמחו"ז אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד כמ"ש התוס' בר"ה (ל ע"ב) ע"ש. וע"כ צ"ל דמירי הכא בדאיכא שעיר אחר דאפ"ל שניהם. דליכא למימר דגלי קרא הכא דלא לידיחי. דכיון די"ל דקרא אתי כדרבינא מנ"ל למימר הכי. וא"כ שוב קשה לשינויא דרבא דבכה"ג דליכא למימר דעדל"ת ל"ל קרא כנ"ל. וגם בל"ז קשה דכיון דעדל"ת דאו"ב שוב לא הוי כלל מחו"ז כמ"ש המנ"ח (מצוה רצ"ג) לתמוה ע"ד התוס' הנ"ל וא"כ ע"כ מירי רבא בדאפ"ל שניהם דלא מצי דחי ושוב קשה דל"ל קרא כנ"ל. ע"כ הגהה]:

5. שערים מצויינים בהלכה

דחייתו לצוק זו היא שחיטתו. עי' בגמרא לקמן (סז): דמטיק דהאברים של שעיר המשתלח מסתברא דמותרין בהנאה כו', ומשמע דאסור באכילה. וצ"ע אי דינו כנבלה שמתמא דהרי לא נשחט, או אמרינן דדחייתו לצוק זו היא שחיטתו לגבי זה דמטהר מידי נבלה. וראיתי בשו"ת אחיעזר (יו"ד סי' ז) שהוכיח, דדחייתו לצוק היא שחיטתו לענין שאינו מטמא, דאם מטמא והוי כנחירה בעלמא, א"כ אין כאן איסור משום אותו ואת בנו.

6. ספר איזהו מקומן

ב] הנה לקמן סז. פליגי רב ושמואל האם איברי שעיר המשתלח לאחר דחייתו לצוק מותרין בהנאה. ודייקו המפרשים דמשמע דבאכילה לכו"ע אסורין, והטעם לפי דהגם דדחייתו לצוק זו היא שחיטתו ויצא מידי נבילה, מ"מ לא נתקיימה כאן זביחתו ואכתי אסור באכילה. מיהו מהני דחייתו לצוק שאין מטמאין האיברים כנבילה - עי' בדברינו לקמן סז. בגמ' ד"ה רב ושמואל.

ד] לענין שור הנסקל - תמה המנחת חינוך (סוף מלוה נ"ז) אמאי אמרינן בקידושין נו: שהוא נבילה ובשרו אסור באכילה, ולא אמרינן דסקילתו זו שחיטתו.

ובחי' הגר"ח על הש"ס (נכוספות) תירץ דשעיר המשתלח בא רק מבהמה טהורה, משא"כ שור הנסקל יתכן אף מטמאה, וע"כ ודאי לא אמרה תורה דסקילתו זו שחיטתו.

7. בענין: מליקת עוף קדשים זו היא שחיטתו, עריפתו זהו שחיטתו, דחייתו לצוק לחייבו משום אוא"ב עיין במראה מקומות לקמן ע' 9 & 10

דחוי

8. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן לג

ובעיקר פסול דחוי נראה שהוא משום "משמרת" ... ונראה מזה דבכל דבר שיש בו דין משמרת איכא פסול דחוי דבכל קדש וכן במים לקידוש בעינן שיהו עומדין למצותן וכן למ"ד בפסחים (ל"ד). היסח הדעת פסול הגוף הוא משום משמרת ולמ"ד דהוי רק פסול טומאה ס"ל דכל שעומדין למצותן אף שהסיח דעתו מהם לא נפקא מתורת משמרת:

9. ספר איזהו מקומן

[ו] בגדר פסול דיחוי - עי' בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' של"ט) שנקט שהוא רק כשחל פסול על הקרבן, אבל אם בחפצא דהקרבן אין פסול אלא שא"א להקריבו כגון שנתערב בדבר אחר, בכה"ג לא נדחה הקרבן הכשר - עי"ש שדן בזה. וכן נקט גם בחזון יחזקאל (מוספתא א. ד.). ועי' בהרחבה בחוקת היום כאן.

ועוד בגדר פסול דיחוי, והאם הוא חלות פסול בקרבן, ונפק"מ אי בעי עיבור צורה - עי' בחי' הגרי"ז על מתני' זבחים עו:

רב סבר בעלי חיים אינן נידחין: הסבר

10. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף סד עמוד א [1]

רב סבר בע"ח אינן נדחין. ולא מצאתי שיבארו דין בסברא דהרי בשחוטין ודאי נדחין א"כ מ"ש בע"ח שאינן נדחין ובודאי גזיה"כ כמבואר הכא. אבל מה הסבר איכא לדבר. ונראה לבאר דהנה לגבי שינוי בגזילה דנים התוס' בב"ק [ס"ח. ד"ה מה טביחה וצו' ד"ה דגזול דיקלא] דהיכא דגזול בהמה וקטליה הוה שינוי הרי דבמיתתה מתהוה כאן שינוי דנשתנתה ממה שהיתה בחיותה. וא"כ שיש כאן שינוי א"כ נראה דהא דמצינו דחוי בקדשים היינו שבמצב הזה מתקיים דין הקרבן, דהיינו בשחוט שהרי במצבו העכשוי לא ישתנה בו כלום, וכזה ראה והקרב ואתו יקריב א"כ כיון שנדחה הרי נדחה מהקרבה וכיון שנדחה שוב אינו חוזר. משא"כ בב"ח שעדיין חייב, הרי בצורתו של עכשיו לא יתקיים בו הקרבה, ועדיין צריך לעבור שינוי, א"כ אין אנו דנים אותם עכשיו למצב שהוא במצב של הקרבה, שנאמר שנדחה הוא דהרי במצב של עכשיו הוא עדיין לא במצב של הקרבה. וזה מצינו דכל מה שראוי הוא יותר להקרבה שייך בו יותר דחיה, וכמו שמצינו דנראה ונדחה הוא עלול יותר לידחות מלא היה נראה כלל, דכיון דנראה היה קרוב להקרבה יותר שייך בו יותר דחיה, ועוד דוגמאות מצינו בזה. עכ"פ כיון דעדיין צריך להשתנות א"כ במצב זה אינו קרוי במצב של הקרבה, שנאמר שיהא נדחה ודו"ק.

11. שערים מצויינים בהלכה [2]

דבעלי חיים אין נידחין ויליף לה מבעל מום עובר, דאנן חזינן דבעל חי אין לו קביעות וישתנה חיותו וטבעו שנחלה ונתרפא, וכיון דהתורה התירה לאחר שנתרפא ועבר המום א"כ דרכו וטבעו כן, והוי כמו שלא נחלה ולא היה לו המום, וואע"ג דגבי מומין לא אמרינן דלאחר שנתרפא הוי כמו שלא היה, דהרי קי"ל בגמ' כתובות (עד:): גבי מקדש אשה ע"מ שאין עליה נדרים ואין בה מומין, דרופא מרפא מכאן ולהבא, ואינו דומה לנדרים שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו, התם שאני דתלוי הדבר בזמן הקידושין, משא"כ הכא הנפק"מ בשעת הקרבה.

רב סבר בעלי חיים אינן נידחין כו'. ומסיק הגמרא דיליף מבעל מום עובר, דאם עבר המום ירצו ה"נ כן. ונ"ל סברא להא

12. ריטב"א על סוכה דף לג/א

בעי רבי ירמיה נקטם ראשו מערב יום טוב ועלתה בו תמרה ביום טוב מהו. פ"י והיינו דחוי מעיקרו כי כשחל יום טוב שהיה זמן מצותו היה פסול ונדחה ממצותו אבל כל שהוכשר מערב יום טוב לא הוי דחוי כלל כדלקמן, וכל שהיה כשר כשחל יום טוב ואח"כ נדחה שנקטם ראשו וחזר ונראה שעלתה בו תמרה מיקרי נראה ונדחה דאיבעיא לן לקמן אם חוזר ונראה, [3] ומי שנראה ונדחה חמור יותר מדחוי מעיקרו וכדאמרינן לקמן דחוי מעיקרו פשוט מינה נראה ונדחה חוזר ונראה לא תפשוט מינה, ודין הוא שאין זה שהיה דחוי ולא נכנס לכלל הכשר מעולם כזה שכבר נראה ונכנס לכלל הכשר ונדחה ממנו דכיון שיצא מן הכלל שוב אינו חוזר...

שיטת רבי יוחנן

13. תוספות רא"ש על יומא דף סד/א

מי דמי... תימה לר' יוחנן דאית ליה דבעלי חיים נדחים ולא יליף מבעל מום א"כ אותו ואת בנו של קדשים היאך יהיה ראוי לעולם הואיל ונדחה ביום ששחטו את אמו ובפרק בתרא דזבחים תנן אותו ואת בנו ומחוסר זמן ר' שמעון אומר כל הראוי לבא אחר זמן הרי הוא בלא תעשה ואין בו כרת אלמא אותו ואת בנו ראוי לאחר זמן, [1] וי"ל דאע"ג דאית ליה לר' יוחנן בכל דחויין הואיל ונדחו ידחו ואפי' דיחוי מעיקרא מ"מ מחוסר זמן ובעל מום עובר אע"פ שנראה ונדחה אינו בכלל שאר דחויין ואותו ואת בנו נמי כיון שראוי הוא ממילא הוי כמו מחוסר זמן:

14. ריטב"א על יומא דף סד/א

מי דמי התם מחוסר זמן לא אתחזי כלל. וא"ת והא השוחט את האם דהוה ליה בנו מחוסר זמן שנראה ונדחה היום ואפילו הכי חוזר ונראה למחר וכדתנן התם בזבחים גבי מחוסר זמן דאותו ואת בנו רבי שמעון אומר כל הראוי לבא לאחר זמן הרי הוא בלא תעשה ויש בו כרת. [2] וי"ל דלא חלקה תורה וכיון דמחוסר זמן דעלמא שהיה דיחוי מעיקרו כשר אף זה כשר אע"פ שנראה ונדחה דכיון שאין דיחוי אלא לבו ביו' עשאו הכתוב כבעל מום עובר:

15. תוספות מסכת יומא דף סד עמוד א

התם לא איתחזאי כלל הכא נראה ונדחה הוא - ואפילו לרבי יוחנן דסבירא ליה בפרק קמא דקידושין (דף ז:): ובפ"ק דזבחים (דף יב.) דיחוי מעיקרו הוי דיחוי ואפילו בבעלי חיים גבי בהמה של שני שותפין הקדיש חציה וחזר ולקחה והקדיש חציה קדושה ואינה קריבה ולא דמי למחוסר זמן דהתם משעה שהקדישה היתה דחוייה ואף על גב דגבי מחוסר זמן נמי אמרינן לילה לקדושה יום להרצאה אלמא אף ע"ג דבעידנא דאקדשיה לא חזיא להקרבה אפ"ה כי חזי למחר מקריב ליה ולא אמר דיחוי מעיקרו הוא וכן כל קרבן שהקדישו ביום ועבר עליה לילה אחת שלא הקריבו תו לא לקרביה דהוה ליה נראה ונדחה ואין לתרץ לילה לאו מחוסר זמן ולא חשיב נדחה דהא הכא חשיב נדחה אע"ג דהדר חזי ביומיה וי"ל כיון שאינו מחוסר מעשה בגופו לא חשיב נדחה ועוד דלילה לא חזיא להקרבת שום קרבנות אבל הכא שצריך להביא שנים אחרים ולהגריל עליהם דהוי כמחוסר מעשה ועוד דהוא זמן הקרבה ואפ"ה לא מצי לאקרוביה הלכך חשיב דיחוי.

גזה"כ או ביטול ברוב

16. ריטב"א על יומא דף סד/א

...וא"ת נהי דמוכח מהא דתערובת גופיה שרי מדאורי' מנא לן דטעמא משום דבעל מום ע"י תערובת מרצה דילמא משום דבטיל חד בתרי. [1] י"ל דר"א אפילו בשנתערבו חד בחד הוה שרי כשיקרב אחד מהם

17. תוספות ישנים מסכת יומא דף סד עמוד ב

הא על ידי תערובות ירצו כדתנן ר' אליעזר אומר אם קרב הראש כו'. ... קרבו כולן חוץ מאחד מהם יצא לבית השריפה ומדאמרינן בין לרבנן בין לר"א דהנהו דקרבו קרבו ולא ירדו שמעינן דאית להו הך דרשא אלא

דלכתחילה אסרי מדרבנן דאי לית להו ה"ל למיסר אפילו בדיעבד (אם נתערבו אחד באחד) והואיל [2] וכן נראה כי נתערב נמי אבר אחד של בעל מום ברוב איברים התמימים היה לנו לאסור בדיעבד אפילו אותם שעלו דירדו כיון דלא בטלי אי לאו משום דשריא תערובת מדאורייתא דהא [השתא] הוא סובר דלא בטלי **וסברא הוא כיון דאחמרי רבנן דלא יבטלו משום דזרכו למנות לית לן למישרי ע"י ביטול ברוב בדיעבד משום דעלן אבל כי קילי כולי האי דשרי מן התורה בלא ביטול** סברא הוא למישרי בדיעבד משום דעלן אפילו מדרבנן [אבל אם נתערבו אחד באחד] דלא הוה ביטול ברוב ירדו דבאותן אין להקל אפילו בדיעבד כיון דמדרבנן לא בטלי

18. מהר"ץ חיות מסכת יומא דף סד עמוד א

גמ' ע"י תערובות מרצו. נ"ב **לשיטת הרמב"ם דספק מותר מה"ת שוב הדרשה בזה להתיר תערובות אך למותר.** ועי' רש"י כאן **וצ"ל דזה מקרי אתחזק איסורא** כמו חתיכה משתי חתיכות באשם תלוי וכאן ג"כ היה לנו איברי בעלי מומים **ובכה"ג מודה הרמב"ם דספק אסור מה"ת:**

19. תוספות מסכת יומא דף סד עמוד א

הא על ידי תערובת מרצו כדתנן כו' - [1] וסבירא ליה כרבי אליעזר [2] א"נ אפילו כרבנן אע"ג דפליגי עליה רבנן התם בברייתא רבנן דמתני' שרו מדאורייתא כדמשמע לישנא דמתניתין דלא אסרו אלא אבר הנשאר אבל אותם שקרבו ועלו למערכה לא ירדו ומדרבנן הוא דאסרי לכתחילה כדמשמע לישנא דמתניתין אפי' קרבו כולם חוץ מאחד מהם יצא לבית השריפה.

20. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף סד עמוד א

והקשו הראשונים לרבנן אמאי לא יבטל הבע"מ ברוב של התמימים והיה צריך ליקרב מדין ביטול ברוב. והתוס' בזבחים [ע"ז: ד"ה הא עבר מום וכו'. עי"ש] כתבו בתוך דבריו דמיחשב הגי אברים כדברים שזרכו לימנות שאין בטילין ברוב דדבר שבמנין אינו בטל ברוב.

ולכאורה עדיין תקשה לדעת הרמב"ם דנקט להלכה [פ"ז ממאכ"א ה"ג] כר"ע בערלה וס"ל דדבר חשוב שהוא אסור במינו בכל שהוא דוקא בשבעה דברים ואלו הן אגוזי פרך ורמוני בדין וחביות סתומות וחלפות תרדין וקלחי כרוב ודלעת יונית וככרות של בעה"ב. וא"כ בשאר דברים לא אמרינן דדבר חשוב לא בטיל אלא שבטל. ואעפ"כ נקט הרמב"ם להלכה [פ"ו מפסוה"מ הכ"א] דאבר של בע"מ שנתערב באיברי קדשים אפילו אבר באלף איברים יצאו כולם לבית השריפה וכו'. ולכאורה תקשה לדבריו נימא שיהא בטל ברוב ולדידיה לא שייך לתרץ דהוה דבר חשוב דהרי פסק דליכא דבר חשוב אלא הני ז' השנויים במשנתנו.

מצוה בראשון

21. שפת אמת מסכת יומא דף סד עמוד א

שם בגמ' ולרב כו' אי בעי האי נקריב כו' קשה דהא י"ל דה"ט דרב שאינו לוקח של שם מזוג השני משום דלא אמר עליו לה' חטאת דל"ל לומר שם לבטלה, וגם משמע דגמירי שאין הכ"ג מזכיר את השם אלא עשרה פעמים, וכ"מ מלשון הרמב"ם [שלא הי' אומר אלא זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתינו] א"כ מה"ט גופי' מוטב שיקריב הראשון שאמר עליו לה' חטאת, ובזה י"ל מ"ש הרמב"ם כרב אע"ג דגבי פסח לא ס"ל כרי"ו דמצוה בראשון ולהנ"ל י"ל דס"ל להרמב"ם דלמסקנת הגמ' דדיקא מתני' כוותי' דרב דמשמע מזה דלא אמר יותר ממה דאיתא במשנה ולא אמר עוד הפעם לה' חטאת שפיר יש ליקח הראשון אפי' לחכמים דפליגי אדר"י וכנ"ל:

22. רש"י מסכת יומא דף סד עמוד א

גמרא רב ס"ל כר"י דאמר מצוה בראשון כו'. וא"ת הא לכאורה אינו אלא מדרבנן ולקחתו כאחד משמע דהוה מדאורייתא וא"כ היה יותר ראוי להקריב שני שבזוג שני. עמש"כ לעיל במשנה ד"ה יקח זוג לשני בס"ד ותמצא ישוב לזה:

23. ספר איזהו מקומן

אלא ר' יוסי דפסח דתניא המפריש פסחו ואבד והפריש אחר תחתיו וכו' איזה מהן שירצה יקרב דברי חכמים ר"י אומר מצוה בראשון - [הכס"מ] (קרנן פסח ד. ו. נסו"ד) הביא קושית מהר"י קורקוס, דהרמב"ם (יוס"פ פ. ה. טו.) פסק כרב דשני שבזוג ראשון יקרב ומבואר בסוגיין דסבר כר' יוסי, ואילו לגבי פסח פסק כחכמים דאיזה שרוצה יקריב לשם פסח.

ותירץ בשני אופנים: או דפלוגת ר"י ורבנן היא רק לענין פסח אבל לענין יוהכ"פ מודו רבנן לפי שהדיחוי מחמת חבירו לא מחמת עצמו [ומאי דאמרו דרב כר' יוסי דפסח ר"ל שהוא אמר בהדיא סברא זו דמצוה בראשון, אך הכא גם רבנן מודו], או דיש לדחוק דאף כונת הרמב"ם לענין יוהכ"פ דאיזה שירצה יקריב.

[והלח"מ] (קרנן פסח טס) דחה תירוצים הללו, ומסיק דקושיא עצומה היא וצ"ע. אך

בהלכות יוהכ"פ שם כתב לישב דשאני שעיר דיוהכ"פ שהוא חטאת שבאה לכפרה וחמירא, ואף רבנן מודו שמצוה בראשון. והשפ"א (ד"ה ולרבי) תירץ דלענין יוהכ"פ סבך הרמב"ם דמודו חכמים כיון שכבר הזכיר 'לה' חטאת' על שעיר הראשון, למה יזכיר בחינם שם שמים על השני, ועוד שלא היה מזכיר השם אלא י' פעמים בלבד. וראה עוד במרכבת המשנה, ואבן האזל יוהכ"פ שם, משנת ר' אהרן (ממורה ג. יד.), ושמועת חיים (סי' י"ז).

24. תוספות מסכת יומא דף סד עמוד ב

ואם היה שני מובחר ממנו יביאנו - [1] ובמתניתין נמי נימא הכי [2] אי נמי שמא לא שייך הא מילתא אלא בגבולין או בנעשים בעזרה אבל בשעיר המשתלח ובשעיר הפנימי הנשרף חוץ לשלש מחנות אפילו אם היה שני מובחר ממנו מצוה בראשון.

25. רש"ש מסכת יומא דף סד עמוד ב

ת"ה ואם שמא לא שייך הא מילתא אלא בנאכלים או כו' כ"נ דצ"ל ור"ל בנאכלים. כגון פסח דהכא או חטאת החיצונה וכדא"ר במנחות (סד) ולא עוד אלא שא"ל הבא שמינה ושחוט ועיין לשון הת"י בס"פ דלעיל. ומש"כ או בנעשים בעזרה היינו כגון עולות:

26. שערים מצויינים בהלכה

דף סד: ואם היה השני מובחר ממנו יביאנו. ע"י מה שהבאנו לעיל (סב. ד"ה ואם היה השני מובחר) בשם הריטב"א והתור"י, דזה לא שייך בשעיר המשתלח כו'. וכ"כ התוס' כאן דשמא לא שייך הא מילתא אלא בגבולין, או בנעשים בעזרה, אבל בשעיר המשתלח ובשעיר הפנימי שנשרף חוץ לשלש מחנות אפי' אם השני מובחר ממנו מצוה בראשון. וענין גבולים יש לפרש כגון במצה שכבר הניח על הקערה והביאו לו מצה מהודרת או אתרוג או יין לקידוש יש ליקח המובחר. וכתב בשו"ת חכם צבי (סי' מה) דמה שכתבו

התוס' בשעיר לעזאזל מוכן הדבר מה לנו ליתן לו המובחר, אבל בשעיר הפנימי צריך טעם לזה, וכתב הטעם דאף דחלבו מוקטר ע"ג המזבח, מ"מ כיון שבשרו נשרף חוץ לשלש מחנות, לכן השני הרועה יפלו דמיו לנדבה, ויביא בהם עולות שכולן לגבוה, וניחא יותר שהוא יהיה המובחר, ומשום זה ועוד ראיות שהביא מסיק, דאף שהכין כבר גרות שעה להדלקת נר חנוכה, ובעוד שהוא עסוק בו הביאו לו שמן זית, יניח הנרות

שעוה וידליק בשמן זית, וכמו דאמרינן דיביא המוכחר, וכן אם הביאו לו אתרוג מהודר, אף שהכין כבר עצמו לברך על אתרוג פשוט, יניחנו ויברך על מהודר. וזה שלא כדברי השבות יעקב (ח"א סי' לו, וח"ב סי' ל) עי"ש. ומסקנת האחרונים הוא כהחכ"צ, עי' בברכ"י (או"ח סי' תרעג סק"ג). ועי' בהגה' מהרש"ם (שם ס"א) בשם תשו' יד אליהו (סי' מב). וע"ע באור שמח (ס"ת פ"י ה"ג).

27. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף סד עמוד א

ואם היה השני מוכחר יביאנו. והנה נשאל החכ"צ [בשו"ת סי' מ"ה] בנרות חנוכה שהיה רגיל להדליק בשמן זית. ומעשה שהיה שלא היה לו שמן זית, והתחיל להדביק במקום השמן נרות שעוה, בשביל ההדלקה, ובעודו עוסק בעסק הכנת נרות השעוה והדבקתן הביאו לו שמן זית. ונשאר השאלה מה עדיף, האם כיון שכבר התחיל בהתעסקות בנרות שעוה, הרי שלא יעזבנו או האם מוכחר עדיף, שהוא בשמן זית.

והשבות יעקב פסק שידליק בנרות שעוה, כיון שכבר מתעסק בו, אמנם החכ"צ כתב לחלוק עליו, וס"ל דודאי מוכחר עדיף, אף על פי שעומד ומתעסק בנרות שעוה יעזוב זה וידליק בשמן זית. וראיה לדבר מהא דר' יוסי דס"ל דאע"פ דמצוה בראשון אעפ"כ אם השני מוכחר ממנו, יקריב השני. והתם בפסח היינו אפילו אחר חצות, שכבר מתעסק במצוה עם הראשון אעפ"כ אם השני מוכחר לו יקריב השני.

ולכאורה אי משום הא לא איריא דבקרבת דין המוכחר הוא דין תורה דומכחר נדריך א"כ ודאי בהא עדיפא האי מהראשון אף על פי שמתעסק בו. אבל ליכא ראייה למקום שכל דין המוכחר הוא רק דין לכתחילה ועדיפות.

וראיה לחילוק זה מיניה וביה דהרי נקטו האחרונים [עיין שערי תשובה או"ח סי' תרע"ג] בדעת החכ"צ דה"מ בגונא שעדיין לא הדליק את נרות השעוה, אבל בהתחיל לברך על נרות השעוה בהא ודאי לא נימא שבהביאו לו שמן זית אפילו מוכן הוא, שידליק את אלו, והשתא אי כאותה ראייה הא בקרבנות קי"ל דאפילו שחט כבר ומצא מוכחר יותר כל זמן שלא זקק מהראשון שחט השני, אפילו בשבת, אף על פי דשאני קרבנות דדין מוכחר הוא דין בעצם הקרבן, ומצוה הוה.

28. שערים מצויינים בהלכה

כתב הרמב"ם (עבודת יוה"כ פ"ה הט"ו) מת אחד מהן יקח זוג לשני כו', והשני מן השנים שהגריל ירעה כו', ועוד כתב (שם הט"ז) פר ושעיר יוה"כ שאבדו והפריש אחרים תחתיהם כו' ונמצאו הראשונים קודם שקרבו אלו, יקרבו הראשונים וירעו השניים כו'. והרי שפסק כר"י דמצוה בראשון, ותמוה דהרי פסק (ק"פ פ"ד ה"ו) דמי שאבד פסתו והפריש אחר, ומצא את הראשון יקריב איזה מהן שירצה. והרי סותר דבריו מהנ"ל, ובתשו' חכם צבי הנ"ל תירץ עפ"י דברי התוס' הנ"ל דבענין ק"פ גם השני יקרב שלמים, לכן איזה מהן שירצה יקריב לק"פ משא"כ בפר ושעיר של יוה"כ שהשעיר משתלח והפר והשעיר הפנימי נשרפין יקרב הראשון, ועי"ש מה שדחה פי' שאר המפרשים.

תנן שאין חטאת צבור מתה הא דיחיד
כה"ג מתה בשלמא לר' יוחנן כדר'
אבא אמר רב וכו' - צ"ב הא כבר מסיק
דמתני' דייקא דלא כר' יוחנן [וודאי סמך
אברייתא לעיל דדייקא כוותיה], וא"כ מהו תו
דאמרינן "בשלמא לר' יוחנן" וכו', ואכן לפי
מהלכו של תוס' (ד"ה האמר) ניחא, דבאמת
לא פסיקא דדייקא מתני' דלא כר' יוחנן, ולכך
לא קאמר לעיל 'קשיא'.

מליקת עוף קדשים זו היא שחיטתו עריפתו זהו שחיטתו דחייתו לצוק לחייבו משום אוא"ב

1. ספר אתון דאורייתא - כלל א

...אשוב לעניינינו ואומר דמה שחידשתי דמליקת עוף קדשים זו היא שחיטתו והכרחתיו מש"ס זבחים דס"ט ע"א וכן"ל לכאורה קשה ע"ז מש"ס יבמות דל"ב ע"ב דפליגי התם ר' חייא ובר קפרא בזר שאכל מליקה אי חייב אחת או שתיים ומטעמא דאחזע"א הוא דפליגי ע"ש אבל כ"ע מודי דמליקה לזר יש בה איסור משום נבילה וא"כ מוכח דמליקה לא חשיב שחיטה וי"ל דלגבי הכהן הוא דחשיבא מליקה שחיטה אבל לא לגבי זר וע"ע בזבחים דמ"ד ע"ב דמצריך הש"ס קרא מיוחד דלכל חטאתם להתיר חטאת העוף לכהנים דסד"א נבילה היא עכ"ל הגמ' ואי איתא מדוע סד"א לומר כן הא לגבי כהן מליקתו היא שחיטתו ואיננה נבילה כלל וי"ל דרק אחרי דכתי' קרא דלכל חטאתם להתיר חטאת העוף לכהנים הוא דאמרי' דטעמא דקרא משום דמליקתו היא שחיטתו לגבי כהנים משא"כ לולי קרא הנ"ל לא הייתי אומר כלל כן ושפיר הי' אסור להם משום נבילה אולם עדיין צ"ע דכיון דלזר לא חשיבא מליקה שחיטה וכן"ל א"כ תידוש הוא דחזית רחמנא לגבי כהנים להחשיב המליקה לשחיטה אצלם א"כ מנ"ל באמת למידרש טעמא דקרא הכי דילמא באמת אין כוונת התורה כלל להחשיב המליקה לשחיטה אצלם ומליקה היא נבילה באמת גם להם אלא שגזה"כ הוא שנבילה זאת מותרת להם וזהו ענין החידוש שחידשה תורה אצלם...

עוד מצאתי בעזה"י ראי' ברורה ונפלאה דמליקה בקדשים היא שחיטתו מהא דאמרי' בן סתים דס"ג ע"ב דהמולק את העוף בערב פסח על החמץ עובר בלא תעשה אבל הקומץ את המנחה על החמץ אינו עובר וברש"י ד"ה אינו עובר כ' וז"ל דקמיצה ודאי לאו שחיטה היא עכ"ל כוונתו דכיון דכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי ע"כ בעי' שחיטה דווקא וא"כ כיון דמולק על החמץ חייב על כרחך דמליקה חשיבא שחיטה בקדשים דא"ל דאפי' אי אין מליקה שחיטה כלל עכ"ז שפיר חייב הואיל ועבודת המליקה היא במקום עבודת השחיטה בבהמה דז"א דהא גם קמיצת מנחה היא במקום שחיטה בבהמה וכמבואר בזבחים ד"ג ע"ב ובכמה דוכתי ועל כרחך דלענין שוחט על החמץ בעי' שחיטה ממש וע"כ שפיר פטור בקמיצה הואיל ואיננה שחיטה וא"כ מוכרח מזה דמליקה חשיבא שחיטה ממש בקדשים ומה שכתב רש"י דקמיצה ודאי לאו שחיטה היא צ"ל בכוונת תיבת ודאי דמליקה נהי דאיננה שחיטה סתמית עכ"ז בעוף קדשים עכ"פ היא שחיטתו או דנהי דאיננה שחיטה לגבי זרים עכ"ז לגבי כהנים עכ"פ חשיבא שחיטה וכן"ל משא"כ קמיצה דוודאי לאו שחיטה הוא כלל וכלל ודו"ק ויש לעיין עוד הרבה בכ"ז ובאתי רק להעיר:

2. שו"ת אחיעזר חלק ב - יורה דעה סימן ז

(א) ... ובאמת מוכרח דחלוק איסור נבילה מטומאה דהא שעיר המשתלח למאן דס"ל מותר בהנאה כמבואר ביומא ס"ז מ"מ אסור באכילה דזהו לאו מחמת איסור קדש דהא מותר בהנאה ואסור מדין נבילה ומ"מ מהני דחייתו לצוק לחייבו משום אוא"ב =אותו ואת בנו= כמבואר ביומא ס"ד ועכצ"ל שאינו מטמא דאם מטמא ג"כ הוי כנחירה בעלמא וכן מוכח מעג"ע =מעגלה ערופה= דעריפתו מטהרתו מידי נבילה ומבואר בזבחים ע' משום דכפרה כתיב בה קדשים ולכאורה צ"ל דהא גם בקדשים ממש במליקה איצטריך קרא שאינו מטמא בביה"ב ואי לאו קרא הו"א דמטמא א"כ בעג"ע דליכא קרא מהיכ"ט שלא יטמא וצ"ל דבאמת גלי קרא במליקה דכל דנעשה לשם מצות קדשים מטהרת מטומאת ביה"ב וזהו דכפרה כתיב בה קדשים היינו במליקה וה"ה שעיר המשתלח כיון דדחייתו לצוק זהו שחיטתו ונעשה דרך הכשר מהני לטהרו מידי טומאתו ודמי למליקה ומדוקדק בזה לשון הרמב"ם בפ"ג מהל' אה"ט הל' י"ג המולק קדשים בפנים כו' הרי אלו טהורין כיוצא בו עג"ע שנערפה כהלכתה טהורה כפרה כתיב בה קדשים וכן אם נשחטה כו' הצילה אותה שחיטתה מידי נבילה עכ"ל ...

(ד) ולמש"כ עיקר החילוק, דטומאה מאיסור משום דגלי קרא במליקה דכיון דנעשה דרך הכשר קרבן שמתרת את האיסור אינה מטמאה משום דטומאה במותם אמר רחמנא וכל שנעשה דרך מתיר אינו מטמא אבל לטהר מידי נבילה בעינן זביחה והכשר סימנים דוקא ושום הכשר אחר ליכא להתיר באכילה ורק מגזיה"כ דלכל חטאתם ילפינן בזבחים מ"ד דמליקת העוף נאכל לכהנים ולא משום דמליקה הוי כשחיטה ...

3. מנחת חינוך נב:טז

ובהוא ענינא תמה לי טובא דאמרי' בב"ק מ"א ממשמע שנאמר סקל יסקל השור א"י שהוא נבילה ונבילה אסורה באכילה ולא יאכל את בשרו למה לי. וק"ל הא אמרינן ביומא דף ס"ד מחוסר זמן בשעיר המשתלח היכי משכחת לה אמר רבא כגון שהיה לו חולה בתוך

ביתו ביה"כ ושחט את אמו ומקשי הש"ס כה"ג מי אסור לא תשחטו אמר רחמנא, אמרי במערבא דחיתו לצוק זהו שחיטתו עכ"ל הש"ס שם. והכוונה לע"ד כיון דמצותו בדחיה הוא במקום שחיטה כמאמר חכמינו זכרונם לברכה באגדה ומי איכפת לי להקב"ה בין שוחט מהצואר לשוחט מהעורף לא ניתנו המצות רק לצרף בהם הבריות וה"נ מצוותו בכך וזהו שחיטתו ועיין בתוס' חולין פ"ב למדו מזה לענין עגלה ערופה דיש בו משום או"ב דעריפתו זהו שחיטתו (וע' מנחות ק"א ברש"י ובתוס' שם לענין טומאה ואין כאן מקומו). וא"כ קשה גם בשוה"נ כיון דמצותו בסקילה ראוי לומר סקילתו זהו שחיטתו ומאי פריך הש"ס בפשיטות שהוא נבילה ועיין בפ' חלק לענין עיר הנדחת כה"ג וקשה למה ומ"ש משעיר המשתלח. הן אמת דגם בשעיר המשתלח משמע דאסור באכילה האברים שלו דלא פליגי רב ושמואל ביומא ס"ד רק לענין הנאה אך כ"ז צ"ע ועוד יבואר אי"ה לענין או"ב בשוה"נ ועגלה וצ"ע רחב

4. ספר איזהו מקומן - מנחות עג

ב] מליקת העוף היא נבילה שהותרה, או דמליקתה זו שחיטתה?
 האחרונים האריכו לדרון בגדר מליקה דחטאת העוף: האם לעולם היא נבילה אלא שהותרה לכהנים מגזירת הכתוב, וכן משמעות הגמ' ביבמות לב: דור שאכל מליקה חייב נמי משום נבילה, או דמליקתה זו היא שחיטתה וכדמצינו בעגלה ערופה דעריפתה זו שחיטתה ובשעיר המשתלח דדחיתו מהצוק זו שחיטתו ואין מטמאין טומאת נבילות. ורבא תוון דאורייתא (ס"י א') האריך בזה בראיות לכאן ולכאן ונגם ממשמעות סוגיין דנבילה היא אלא דרחמנא שרייה, וגם בזכר יצחק (ס"י מ"ו) דן בזה, עהמנחת חינוך (מלוס קפ"ה סוף אות י' - בקומץ המנחה) נקט בפשיטות דהוי נבילה אלא דגזיה"כ להתירה באכילה, ובקובץ הערות (למ. ב.) נקט פשוט איפכא דמליקתו זו שחיטתו ומשום הכי אין מטמאה טומאת נבילות, והאריך בענין זה בקה"י חולין (ס"י י"ב-ט"ו), וע"ע בזה באחיעזר

5. תוספות מסכת חולין דף פב עמוד א

עגלה ערופה אינה משנה - ... הקשה ה"ר משה מבונדי"ש אמאי לא קאמר דשוחט דמתני' היינו עורף ופטור לר"ש משום דלא חזיא לאכילה ולרבנן חייב משום דעריפה זו היא שחיטה כדאמרי' בריש פ' שני שעירי (יומא דף סד.) גבי שעיר המשתלח דחיתו לצוק היינו שחיטתו וחייב משום אותו ואת בנן ובפ' חטאת העוף (זבחים דף ע:): אמרינן דעריפה מטהרת מידי נבילה [1] ותיירץ ר"ת דא"כ לא הוה ליה למיתני השוחט אלא העורף ודוחק הוא דדלמא תנא שוחט משום אחריני פרת חטאת ושור הנסקל כדאמרינן בפ"ב (לעיל דף כט.) דסיפא בקדשים ואידי דסליק מבהמה תנא שחיטתו כשרה ולא קתני מליקתו.

6. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף פב עמוד א

תוד"ה עגלה. אמאי לא קאמר וכו'. [2] בתוס' ישנים ביומא תירצו דליכא דמימר דאיירי בעריפה כיון דלר"ש ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, אין העריפה נחשבת כשחיטה, ודברי הגמ' ביומא הם לדעת רבנן. ותימה דאמאי לר"ש מיגרע גרע דאין לעריפה דין שחיטה.
 וצ"ל דהנה מחלוקת רבנן ור"ש היא דלרבנן אף שחיטה שאינה מתירה לגמרי נקראת שחיטה, ולר"ש ילפינן מטבוח טבח והכן דבעינן שחיטה המתירה באכילה. וא"כ רק אליבא דרבנן שייך לומר דעריפת עגלה נחשבת שחיטה, משום דלדיהו מצינו שיש שם שחיטה אף על שחיטה שאינה מתירה באכילה, אך לר"ש כיון דע"כ אין העריפה מתירה באכילה בהכרח שאינה כשחיטה, ואינה מועילה אף לענין טומאת נבילות. ואף דמצינו דשחיטת טריפה מהני לטהר מטומאת נבילה אף שאינה מותרת באכילה, ולא מסתברא דר"ש יחלוק ע"ז, התם שאני דגזה"כ הוא דומיא דשחוט חוץ, אבל ליכא למילף מינה לעלמא.